

Teatterintekijöiden ympäristöarvot ja -asenteet

Sisällönanalyysi ympäristöarvojen kokonaisvaltaisesta näkymisestä
teatterintekijöiden toiminnassa.

Milja Mehtonen

Kandidaatintutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2021

TIIVISTELMÄ

Teatterintekijöiden ympäristöarvot ja -asenteet

Sisällönanalyysi ympäristöarvojen kokonaisvaltaisesta näkymisestä teatterintekijöiden toiminnassa.

Milja Mehtonen

Yhteiskuntapolitiikka

Kandidaatin tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Hanna-Mari Ikonen

Kevät 2021

sivumäärä: 27 + liitteet

Tässä kandidaatintutkielmassa tavoitteenani on selvittää, kuinka teatterintekijöiden ympäristöarvot ja -asenteet näkyvät heidän toiminnassaan teatterin parissa ja onko teatteritoimijoilla halua tai pyrkimyksiä vaikuttaa teatteritaiteen keinoin. Tutkielman aineistona toimii Webropol-ohjelman avulla kerätty 29 vastaajan vastausten laajuinen laadullinen kyselyaineisto. Jokainen vastanneista on toiminut jossakin kolmesta eri teatterista, joiden yhteisöjen jäsenille kysely jaettiin.

Tutkielmani viitekehyksessä taustoitan taiteen ja teatteritaiteen roolia yhteiskunnassa sekä avaamini niiden yhteyttä ilmasto- ja ympäristöasioihin, tieteeseen ja aktivismiin. Analyysimenetelmänäni käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä. Analyysin perusteella ympäristöarvot näkyvät teatterintekijöiden toiminnassa yleisimmin tarpeiston kierrättämisenä. Muutoin vaihtelua löytyi kokonaisvaltaisten ekologisten toimien ja niiden kokonaisvaltaisen näkymättömyyden välillä. Teatterintekijät ymmärtävät taiteen luomat mahdollisuudet vaikuttaa, mutta osa vastaajista haluaa pitää teatterin yksiselitteisesti viihteenä ilman mitään syvempää agendaa.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että niin yksilöiden kuin yhteisöjenkin toimintaan on juurtunut tietyt tavat toimia. Yksilön ja yhteisöjen kokonaisvaltaisista ympäristöarvoista ja -asenteista riippumatta tyypillisin ympäristön kannalta kestävä toimintamalli on tarpeiston kierrättäminen. Koska teatteriyhteisöt koostuvat joukosta ihmisiä ja ovat hierarkkisia kokonaisuuksia, voi niillä usein olla merkitystä siihen, millaiset yksilön arvot ovat ja kuinka ne toteutuvat yksilön toimiessa teatterin parissa. Etenkin nuorten keskuudessa ollaan kiinnostuneita tekemään yhteiskunnallisesti merkittävää teatteria. Tutkielmani tulokset tukevatkin yleistä käsitystä siitä, että nuoret ovat valveutuneempia ja enemmän huolestuneempia ympäristöön liittyvistä ongelmista.

Avainsanat: taide, teatteri, ympäristöarvot, ympäristöasenteet

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. TUTKIELMAN VIITEKEHYS	4
2.1 Taide ja sen tehtävät	4
2.2 Teatteritaide	5
2.3 Ilmasto ja ympäristö	7
2.4 Tiedettä, taidetta ja aktivismia	8
3. TUTKIMUSMENETELMÄ, AINEISTO JA EETTISET KYSYMYKSET	11
3.1 Tutkimusmenetelmä	11
3.2 Aineisto	12
3.3 Eettiset kysymykset	14
4. ANALYYSI	14
4.1 Ympäristöarvojen näkyminen teatterintekijöiden toiminnassa	15
4.1.1 Tarpeiston kierrättäminen tyypillisimpänä toimintamallina	16
4.1.2 Ympäristön kannalta merkittäviä kokonaisvaltaisia toimia	16
4.1.3 Ei merkittäviä konkreettisia toimia	17
4.1.4 Ympäristöarvot eivät näy	18
4.2 Teatterintekijöiden halut ja pyrkimykset vaikuttaa teatteritaiteen keinoin	19
4.2.1 Haluavat hyödyntää teatteritaidetta	19
4.2.2 Eivät halua hyödyntää teatteritaidetta	20
4.3 Yhteisön merkitys ympäristöarvojen muodostumisessa	21
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	22
LÄHTEET	25
LIITTEET	28
Liite 1. Kandidaatintutkielman tutkimustiedote ja kyselyn kysymykset	28

1. JOHDANTO

Taide on keskeisessä roolissa ihmisten elämässä. Se tuottaa meille viihdettä, tietoa ja uusia kokemuksia. Se saa meidät ajattelemaan, tuntemaan ja kohtaamaan asioita, joita emme muuten ehkä koskaan elämässämme kohtaisi. Yksi taiteen muodoista on teatteri, jonka juuret ovat syvällä antiikin Kreikassa. Siinä, missä taide yleensä, myös teatteritaiteen tekeminen sekä sen kuluttaminen kiinnostavat suomalaisia tänäkin päivänä. Tästä kielii esimerkiksi Teatterikorkeakoulun vuosittaiset yli tuhannen hakijan hakijamäärät sekä laaja joukko ammatti- ja harrastajateattereita ympäri Suomen.

Kaikki toimintamme jättää kuitenkin jäljen ympäristöömme. Käynnissä on kuudes sukupoltoaalto (Hildén 2018), ja maapallon ilmasto jatkaa huolestuttavasti lämpenemistään. Kulutamme luonnonvaroja yli maapallon kantokyvyn, ja elämäntyyliimme on kestämatöntä. Perinteinen yhteiskunnallinen tutkimus ei riitä ratkaisemaan vallitsevia ympäristöongelmia, vaan niiden selvittämiseksi tarvitaan aktiivisempia, monimuotoisempia toimia (Suoranta & Ryyänen 2014, 16). On yleisesti ymmärretty ja myönnetty, että taiteilijalla on taiteen kautta mahdollisuus vaikuttaa ympäröivään yhteiskuntaan (Siipi 2007). Luomisen vapaus ei siis ole loputon, vaikei järin tiukasti rajattukaan.

Jokaisen toimintaan vaikuttavat väistämättä omat arvot ja asenteet, mutta myös ympäröivällä yhteisöllä voi olla merkittävä vaikutus yksilön toimintaan. Samoin sillä, mitä näemme ja koemme, on vaikutusta mielipiteisiimme ja ajatuksiimme. Koska taide on todella keino herättää keskustelua, ajatuksia ja tuoda ilmiöt lähelle ihmisiä, aloin pohtia teatterintekijöiden ympäristöarvoja ja -asenteita. Mitä teatterintekijät itse ajattelevat omasta halustaan ja mahdollisuuksistaan vaikuttaa ympäristöasioihin teatteritaiteen keinoin?

Kandidaatintutkielmani aineisto koostuu 29 kyselyyn vastanneen teatterintekijän henkilökohtaisista kokemuksista ja ajatuksista. Yhteensä 12 kysymyksestä koostettu kysely laitoi teatterintekijät pohtimaan heidän omaa toimintaansa teattereissa ympäristön kannalta. Tutkielmani avulla pyrin selvittämään, onko teatterintekijöillä halua tai todellisia pyrkimyksiä vaikuttaa teatteritaiteen keinoin ja millä tavoin ympäristöarvot ja -asenteet näkyvät heidän toiminnassaan.

Koska taiteella voidaan vaikuttaa tavoilla, joihin tiede ja politiikka eivät pysty, on mielekästä selvittää, mitä taiteilijat itse ajattelevat ja millaisia arvoja heidän toimintansa taustalla on. Pidän aiheen käsittelyä tärkeänä juuri taiteen vaikutusvallan sekä teattereiden vaikutuspiirien laajuuden vuoksi.

2. TUTKIELMAN VIITEKEHYS

Tässä osiossa taustoitin tutkimustani, jotta teatterintekijöiden ympäristöarvoja ja -asenteita voitaisiin tarkastella nykytiedon ja käsitysten valossa. Aluksi käsittelen, mitä taide ja teatteritaide ovat ja mikä niiden tehtävä on yhteiskunnassa. Tämän jälkeen perehdyn syvällisemmin käynnissä olevaan ilmastonmuutokseen ja lopuksi pohdin tiedettä, taidetta ja aktivismia sekä niiden yhteyksiä toisiinsa.

2.1 Taide ja sen tehtävät

Kulttuuri ja sen eri muodot ovat olleet kautta aikojen olennainen osa ihmisten elämää. Kulttuuri on laaja ja haastava käsite, jonka sisälle kuuluu kaikkea aina elämäntavoista taiteellisiin aktiviteetteihin. Käsitteen haastavuus voikin olla yksi syy sille, miksi kulttuurinen näkökulma on ympäristöpolitiikassa jäänyt taka-alalle. (Soini 2012.)

Kohtaamme taidetta kaikkialla ja altistumme sille, halusimmepa tai emme. Taide sen moninaisissa muodoissaan onkin nykyihmisen elämässä keskeisessä roolissa. Kohtaamme sitä esimerkiksi kulkiessamme kadulla ja viihdyttäessä itseämme niin television ääressä kuin sosiaalisessa mediassakin. Se, mikä määritellään taiteeksi, ei ole yksiselitteistä. Taiteilija-tutkija Teemu Mäki (2017, 42) toteaaakin, ettei taiteelle ole yhtä täsmällistä määritelmää, vaan se on pikemminkin sopimuksenvarainen asia.

Venkulan (2011, 16, 18) mukaan todellisuus voi ilmetä kolmella eri tavalla: tieteen, taiteen ja etiikan kautta. Nykyinen tiedekeskeinen ajatusmalli on kuitenkin niin voimakas, että toisinaan taiteen ja etiikan merkitys välttämättöminä todellisuuden ilmentäjinä kyseenalaistetaan. Tiedettä pidetään objektiivisena ”järjen” tuottajana, kun taas taidetta ja etiikkaa vähemmän tärkeinä, subjektiivisina ”tunteen alueina”. Mikään näistä ilmenemistavoista ei kuitenkaan voi korvata toisen merkitystä tai tehtävää. Jos pidämme vain yhtä reittinä todellisuuteen, kavennamme omaa ymmärrystämme ja vääristämme toimintaamme. Jokainen osa kuuluu väistämättömästi elämäämme tavalla tai toisella.

Kun taiteen määrittäminen ei ole helppoa, niin ei sitä ole myöskään taiteen tehtävien. Mäen (2017, 46–47) mukaan taiteen tehtävälle ei löydykään yhtä kiistatonta vastausta. Taide voi olla sekä tapa tappaa aikaa ja irtautua tästä maailmasta että yhteiskunnallinen muutosvoima. Se voi olla paikka, jossa todellisuus on mahdollista kohdata eri muodoissa. Mäki on kuvannut taiteella olevan neljä pääasiallista tehtävää: tuottaa nautintoa, keskustelua ja viisautta sekä monipuolistaa ja voimistaa tunne-elämää. Nautinnon saamisen syy lienee selkeä. Sitä varten ihmiset tekevät, katsovat ja kokevat

taiteen eri muotoja, kuten maalauksia, elokuvia ja musiikkiesityksiä. Taiteen tehtävää keskustelun herättäjänä, viisauden luojana ja muutosvoimana tunne-elämässä on kuitenkin syytä avata hieman enemmän.

Keskustelun herättämistä pidetään ainakin nyky-Suomessa yhtenä taiteen tärkeimpänä tehtävänä. Taiteen ei siis aina tarvitse olla nautintoa tuottavaa ja kaunista, vaan usein arvostetaan myös sitä, että teos herättää ajatuksia. Ihmiset eivät niinkään odota kattavia elämänohjeita, vaan kiinnostus koskee nimenomaan keskustelua ja keskinäistä vuorovaikutusta. (Mäki 2017, 60–62.) Kun media on täynnä epäkohtien esiin nostoa ja keskustelun herättämistä tärkeistä aiheista, menettääkö keskustelua herättävä taide merkityksensä tai hukkuuko se massaan? Informaatiotulvan ja keskustelukulttuurin keskellä on helppo sanoa korulauseita, joiden avulla voi kuvitella antaneensa oman panoksensa keskusteluun tärkeästä aiheesta, vaikka todellisuudessa ei olisikaan tehnyt asian eteen yhtään mitään (Mäki 2017, 65).

Taiteen tehtävä on luoda tai vähintäänkin etsiä viisautta. Sen avulla voidaan muodostaa kokonaan uutta tietoa ja toisaalta viestiä tehokkaasti jo olemassa olevasta tiedosta. Taiteen keinoin voidaan välittää hiljaista tietoa, ja sen vaikuttavuuden avulla pystytään muovaamaan maailmankatsomusta ja kehittämään omia arvoja. Ennen kaikkea taiteen kautta pystytään käsittelemään myös sellaisia ongelmia, joita on haastavaa tai jopa mahdotonta ratkaista. (Mäki 2017.) Tunne-elämän kehittämisessä kyse on taas siitä, että taiteen keinoin pyritään monipuolistamaan ja voimistamaan kokemusmaailmaa. Sen avulla voidaan pyrkiä ymmärtämään sitä, milloin erilaisia tunteita syntyy ja mistä syystä. (Mäki 2017, 121.) Draamakasvatus taiteena ja oppimisen keinona on hyvä esimerkki sellaisesta taiteesta, jonka selkeä päämäärä on luoda ja etsiä viisautta, mutta myös kehittää tunne-elämää (Heikkinen 2013, 179). Draaman menetelmiä käytetäänkin esimerkiksi keinona opettaa tunteita ja lisätä ympäristötietoisuutta.

2.2 Teatteritaide

Yksi kulttuurin ja taiteen perinteinen muoto on teatteri. Sana *teatteri* tulee kreikankielisestä sanasta *theatron* ja se tarkoittaa *katsomisen paikkaa*. Nykykielessä teatteri voi viitata instituutioon, rakennukseen, toimintaan tai taidemuotoon. (Balme 2015, 15.) Tämän tutkielman keskiössä on erityisesti teatteri taidemuotona ja toimintana, minkä vuoksi avaan näitä käsitteitä hieman tarkemmin.

Teatteritaide on visuaalista taidetta, jossa näköaistin kautta järjestellään maailman muotoja. Siinä on voimakkaita piirteitä sanataiteesta, jossa kerrotaan maailmasta, sen muodoista ja järjestyksestä

puheen avulla, mutta myös tanssista, jossa motorinen viestintä on pääosassa. (Venkula 2011, 14.) Eri teatterilajeissa on keskiössä eri piirteet. Aina mukana ei esimerkiksi ole verbaalista viestintää, vaikka se usein perinteiseen teatteriesitykseen kuuluukin. Olipa kuitenkin teatterilaji mikä tahansa, teatteritaide välittää poikkeuksetta katsojilleen informaatiota, joka voidaan tuntea, nähdä ja kuulla erilaisissa muodoissa.

Teatteritaiteessa on useita eri lajeja, kuten draamateatteri, musiikkiteatteri, tanssiteatteri sekä nukke- ja naamioteatteri. Draamateatteri sisältää puheteatterin, jossa pääasiallinen ilmaisumuoto on sanallista. Tämä ei kuitenkaan kata alleen pelkästään ”perinteistä teatteria” eli kirjoitettuihin näytelmiin perustuvia esityksiä, vaan myös esimerkiksi improvisaatioteatterin ja osallistavan teatterin. Musiikkiteatteri taas toimii kattoterminä musiikkijohtoisille teattereille aina musiikkirevyistä suurimpiin oopperoihin. Tanssiteatterissa keskiössä on sen sijaan tanssillinen liikeilmaisuus. Nukketeatterissa esityksen vahvana osana ovat nuket ja naamioteatterissa naamiot. Sekä nukke- että naamioteatteri perustuvat vahvasti välineisiin. (Balme 2015, 20–21, 23, 25, 27.)

Toimintana teatteria voidaan tarkastella esiintyjien ja muiden produktioiden tuotantoon osallistuvien, mutta myös katsojien näkökulmasta. Teatterin tiedotuskeskus Tinfoon tilastojen mukaan Suomessa oli vuonna 2018 yhteensä noin 194 ammattiteatteria, joista 135 toimi ilman valtion avustuksia (Tinfo 2019, 30–31). Suomen harrastajateatteriliittoon puolestaan kuuluu noin 500 jäsenteatteeria (Suomen harrastajateatteriliitto), mutta esimerkiksi vuonna 2014 harrastajateattereiden määrän arvioitiin olevan noin 700 (Tinfo 2015, 3). Teattereiden suuri määrä antaa viitteitä siitä, kuinka paljon teattereissa on mukana eri toimijoita. Teatterin tekijöiden lisäksi teatteri koskettaa vahvasti myös heitä, jotka käyvät katsomassa teatteria. Tilastokeskuksen (2018) mukaan vuonna 2017 teatteri-, operetti- tai musikaaliesityksiä oli kuluneen 12 kuukauden aikana käynyt katsomassa 39 % väestöstä. Eniten teattereiden palveluja olivat kuluttaneet 10–14-vuotiaat sekä yli 44-vuotiaat. Tilastojen mukaan sosioekonomisella asemalla on merkitystä teatterissa käynnin määriin: ylempät toimihenkilöt käyvät ahkerammin kuin esimerkiksi työttömät tai työntekijät. Pohjois- ja Itä-Suomessa teatterissa käytiin harvimminkin (32 %) ja pääkaupunkiseudulla useimmin (44 %).

Kuten tilastot osoittavat, teatterilla on vakaa ja merkityksellinen asema Suomessa. Jos kaikki teatterin parissa toimivat tai sitä seuraavat laskettaisiin yhteen, määrä olisi väistämättä suuri. Niin pienet kuin suuretkin tuotannot, jotka viihdyttävät, koskettavat ja herättävät ajatuksia niin itse tekijöille kuin katsojillekin, ovat myös omalta osaltaan vastuussa aiheuttamistaan ympäristövaikutuksista.

Kokonaisuudessaan taiteen ja kulttuurin piirissä on herätty muiden alojen ja toimijoiden tavoin ilmastonmuutokseen ja omiin ympäristövaikutuksiin. Esimerkiksi Suomen itsenäisyyden

juhlarahasto Sitra on fasilitoinut kattavan tietokortin, jossa kerrotaan tiiviisti näkökulmia kulttuurin ja taiteen ympäristövaikutuksista (Honkala 2018). Sen sijaan tutkimusta teatteritaiteen vaikutuksista ympäristöön ja ilmastonmuutokseen on tehty vaihtelevasti. Mäki on nostanut tanssiteatteriin liittyvässä artikkelissaan *Miten tanssia ilmastonmuutosta vastaan?* (Mäki 2020) ekologisuutta voimakkaasti esiin, ja Tinfo on sen sijaan käsitellyt ympäristöön liittyviä teemoja esimerkiksi kokonaisuudessa *TINFO News – Sustainability, Resilience and Performance Utopias* (Tinfo 2015). Viime aikoina opinnäytetöitä on tehty aiheeseen liittyen useita, mutta tutkimustieto muutoin tuntuu olevan vielä kohtalaisen vähäistä tai se ei ainakaan ole järin helposti saavutettavissa.

2.3 Ilmasto ja ympäristö

Ilmastonmuutos ja sen seuraukset ovat viime vuosina olleet keskeisessä roolissa ihmisten elämässä. Vuonna 2018 IPCC eli *The Intergovernmental Panel on Climate Change* julkaisi erikoisraportin *Global Warming of 1.5 °C*, jonka mukaan maapallon keskilämpötila ylittää 1,5 °C nousun esiteollisesta ajasta jo vuonna 2050. Tällaisen keskilämpötilan nousun on todettu aiheuttavan valtavia riskejä koko maapallon eliöstölle. Raportissa käydään selvästi läpi niin tilanteen syitä kuin seurauksiakin. Jos ilmaston lämpeneminen halutaan pysäyttää, on maailman valtioiden pyrittävä hiilineutraaliuteen vuoteen 2050 mennessä. (IPCC 2018.)

Vuonna 2018 maailmanlaajuiseen julkisuuteen nousi myös ruotsalainen ilmastoaktivisti Greta Thunberg, joka toiminnallaan synnytti kansainvälisen, erityisesti nuorista koostuvan ilmastoliikkeen. Nuorten liikehdintä ei ole poikkeuksellista, mutta se on ollut laajinta ja voimakkainta hetkeen. (Jouhki 2020.) Vuosi 2018 havahduttikin ihmisiä laajasti käynnissä olevaan ympäristökatastrofiin, joka heijastuu elämän jokaiselle osa-alueelle tavalla tai toisella. Vaikka ilmastoliikkeitä on herättänyt ihmisissä ajatuksia ja tunteita puolesta ja vastaan, ovat suomalaiset pääasiassa ottaneet ilmastonmuutoksen vakavasti. Esimerkiksi vuonna 2019 julkaistun Eurobarometrin mukaan 76 % suomalaisista piti ilmastonmuutosta erittäin vakavana ongelmana ja 33 % kaikista vakavimpana maailmaa uhkaavana ongelmana. Saman tutkimuksen mukaan jopa 88 % vastaajista ilmoitti tehneensä henkilökohtaisesti jotain tekoja viimeisen puolenvuoden aikana ilmastonmuutoksen torjumiseksi. (Euroopan komissio 2019.)

Koska Suomen väestömäärä on pieni, eivät päästömäärät ole samaa luokkaa kuin mitä ne ovat esimerkiksi Kiinalla tai Yhdysvalloilla. Tarkasteltaessa asiaa yksilötasolla voidaan kuitenkin huomata päästöjen olevan suuret, mikä on tyypillistä korkean elintason maiden asukkaille. Sitran

mukaan vuonna 2018 keskivertosuomalaisen hiilijalanjälki oli 10 300 kg hiilidioksidiekvivalenttia vuodessa. Näistä noin 29 % kertyi liikenteestä ja matkailusta, 20 % asumisesta, 18 % ruoasta ja 33 % muusta kulutuksesta. (Sitra 2018.) Eurobarometrin mukainen huolen määrä ei siis mitään ilmeisimmin heijastu samassa suhteessa tekoihin. Esimerkiksi vuonna 2019 Suomessa ylikulutuspäivä oli 5. huhtikuuta, mikä on noin neljä kuukautta aiemmin kuin koko maapallon ylikulutuspäivä (Maailman Luonnon Säätiö – World Wide Fund For Nature). Toisin sanoen suomalaiset olivat käyttäneet reilussa kolmessa kuukaudessa oman osuutensa maapallon luonnonvaroista, mikä ei sinänsä tue ajatusta siitä, että suomalaiset olisivat tehneet oikeasti mitään merkityksellisiä ilmastotekoja.

Kun jotain asiaa pidetään tärkeänä, mutta sen eteen tehtävät toimet ovat vähäisiä, voi kyseessä olla arvoristiriidat (value-action gap), joilla tarkoitetaan kuilua arvojen ja toiminnan välissä (Blake 2007). Arvot ja asenteet eivät johda suoraviivaisesti kulutuskäytöksen muutokseen, vaan päivittäinen toiminta pohjautuu esimerkiksi mukavuuteen, totuttuihin tapoihin ja hintatietoisuuteen (Jolkkonen 2014, 10). Vaikka toisaalta omat arvot olisivatkin eettisiä ja ympäristöystävällisiä, on ymmärrettävää, että helppous ja mukavuus arjessa vie usein voiton. Myös teatteritaiteessa eettisyys ja ympäristötietoinen toiminta voivat vaatia voimakkaampia ponnisteluja, jos tietyt tavat ja tottumukset eivät ole jo juurtuneet teatterintekijöiden toimintaan.

2.4 Tiedettä, taidetta ja aktivismia

Normatiiviset yhteiskuntateoriat eli oikeudenmukaisuusteoriat ovat teorioita, jotka vastaavat siihen, kuinka asioiden tulisi olla. Näiden teorioiden keskiössä on siis ideaali tilanne ja vasta toissijaisena se, onko ideaali tilanne oikeasti toteutettavissa. (Laitinen 2013, 5.) Ajatus siitä, millainen on ideaali tilanne ja normatiivinen hyvä, vaihtelee kuitenkin ajassa. Vaikka ihmiset edustavat pitkälti erilaisia mielipiteitä, arvoja ja aatteita, on tämänhetkisessä tilanteessa yleisesti havaittavissa ilmastonmuutoksen keskeinen asema yhteiskuntien päätöksenteossa. Ilmastonmuutoksen merkittävät vaikutukset on ymmärretty, mikä on käynnistänyt ilmastonmuutoksen vastaiset toimet monella eri tasolla – ainakin näennäisesti.

Wicked problems eli viheliäät, ilkeät tai pirulliset ongelmat, on alun perin Horst Rittelien ja Melvin Webberin vuonna 1973 määrittelemä käsite ongelmille, joille ei ole olemassa oikeaa tai väärää ratkaisua (Rittel & Webber 1973). Usein ratkaisuksi onkin vain parempia ja huonompia vaihtoehtoja. Tällaisille ongelmille on tyypillistä, että ne ovat ihmislähtöisiä, monitulkintaisia ja näkökulmariippuvaisia. (Ahvenainen 2014, 38.) Esimerkiksi ympäristöongelmat ovat viheliäitä eli

sellaisia ongelmia, jotka ovat monimutkaisia ja sisältävät arvoristiriitoja ja epävarmuuksia. Usein yhden viheliäisen ongelman ratkaisu synnyttääkin uusia ongelmia. (Hukkinen 2018.) Ympäristöongelmat vaikuttavat ihmisiin niin taloudellisesti, sosiaalisesti kuin kulttuurisestikin. Kaikilla on oma mielipide siitä, kuinka ongelmat tulisi pyrkiä ratkaisemaan vai tulisiko niihin puuttua ollenkaan. Yhteiskuntapolitiikassa vallitsevat ympäristöongelmat on otettu huomioon ja niiden viheliäisyydestä huolimatta niihin on pyritty löytämään ratkaisu, jonka avulla ainakin teoriassa pyritään pääsemään ideaaliin tilanteeseen eli löytämään tietty normatiivinen hyvä. Yksi keino normatiivisen hyvän löytymiseen on ekososiaalisessa politiikassa.

Hirvilampi käsittelee artikkelissaan (2018) Ian Goughin kirjaa *Heat, Greed and Human Need – Climate change, capitalism and sustainable wellbeing* ja kiteyttää ekososiaalisen politiikan merkityksen. Ekososiaalisen politiikan keskiössä on ilmastonmuutoksen hillitseminen, hyvinvoinnin edistäminen ja saman aikainen tasa-arvosta huolehtiminen. Suomi kuuluu rikkaisiin pohjoismaisiin hyvinvointivaltioihin, eli kuulumme joukkoon, jolla on merkittävä rooli niin ilmastonmuutoksen aiheuttajana kuin sen hillitsijänäkin. Asemamme huomioiden meillä on erinomaiset edellytykset ilmastotoimien toimeenpanemisessa sekä rahoittamisessa. Goughin mukaan rikkaiden maiden tulisikin muovata kulutustottumuksia, parantaa ekotehokkuuttaan ja vähentää talouteen liittyvää kasvun jälkeistä kulutusta. (Hirvilampi 2018.) Jotta ihmiskunta pystyisi muovaamaan toimintaansa niin, että esimerkiksi aineellinen rajallisuus ymmärretään, tarvitaan kokonaisstrategia, jonka avulla politiikan eri osa-alueet, ekologinen, ekonominen, sosiaalinen ja kulttuurinen, kiedotaan toisiinsa (Bardy 2011, 42–43). Kestämättömään elämäntyyliimme on tiedemaailmassa ainakin teoriassa luotu kestävämpiä vaihtoehtoja. Aina tutkimustiedon asema päätöksenteossa ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys.

Taisteleva tutkimus, joka tunnetaan myös nimellä *aktivistitutkimus* on tutkimusta, jolla pyritään muuttamaan yhteiskuntaa yhdenvertaiseksi ja oikeudenmukaisemmaksi. Tutkimus, jota voisi kuvailla jopa passiiviseksi, ei todellisuudessa auta ratkaisemaan maailmanlaajuisia ekologisia ja yhteiskunnallisia ongelmia. Tiedon lisäksi tarvitaan toimintaa. Taisteleva tutkimus poikkeakin valtavirtaisesta yhteiskuntatieteellisestä tutkimuksesta siinä, että se ei tyydy pelkän teoreettisen tutkimuksen tuottamiseen, vaan pyrkii myös tekemään muita konkreettisia tekoja muutoksen eteen. (Suoranta & Ryyänen 2014, 16–17.) Tieteellinen tutkimus ja aktivismi eivät siis sulje toisiaan pois. Päinvastoin näiden yhdistäminen voi olla muutoksen luomiseksi tarpeellista, koska valtion tiedepoliittinen ohjaus on kapea-alaista ja yliopistomaailma sisäänpäin kääntynyttä (Suoranta & Ryyänen 2014, 16). Siinä, missä tiede ja aktivismi yhdistyy, yhdistyvät myös taide ja aktivismi.

Tietoa voidaan tehdä julkiseksi esimerkiksi kirjoittamalla tai puhumalla, mutta myös taide kaikessa monimuotoisuudessaan luo sille erinomaiset puitteet (Suoranta & Ryyänen 2014, 21).

Kun taiteen avulla pyritään herättämään keskustelua ja saamaan huomiota jollekin tietylle epäkohdalle, on usein tehokkainta, jos taideteos pystyy horjuttamaan yleisön tavanomaisia oletuksia ja odotuksia. Tällaisia ei-mielisteleviä, jopa hyvinkin provosoivia taideteoksia hyödyntävät esimerkiksi jotkin taiteilija-aktivistiryhmät. (Mäki 2017, 66.) Siinä, missä tieteen oletetaan ja odotetaan antavan aina vastauksia sen käsittelemiin ongelmiin, ei sitä voida samalla tavalla vaatia taiteelta. Taiteella voidaan ottaa kantaa tai vain nostaa asia kuin asia huomion keskipisteeksi ja jättää sen syvällisempi pohdinta muille. Laihon (2009/2014) mukaan taiteilijalla on kuitenkin teoksistaan aina viime kädessä moraalinen vastuu, joka vain korostuu silloin, kun taide nähdään oleellisena keinona muokata maailmaa. Tästä syystä taidetta ja taiteilijoiden toimintaa ei voida koskaan tarkastella ainoastaan taiteellisten lähtökohtien kautta. Taiteen tuottamista on tarkasteltava moraalisiin perustein, eikä vastuuta voi paeta vedoten taiteen vapauteen.

Yhteiskunnallisuus ja poliittisuus sitoutuvat taiteeseen aina vallitsevien olosuhteiden kautta. Saksalainen teatteriteoreetikko Bertolt Brecht näki teatterin välineenä, joka voidaan valjastaa yhteiskunnalliseksi vaikuttimeksi, muutoksen luojaksi (Brecht 1991, 146). Yhteiskunnallisen teatterintekijänä ja yhtenä eepin teatterin kehittäjänä toiminut Brecht kehitti eepin teatterin teoriaansa vastatakseen vallitseviin perinteisiin (Pätsi 2010, 114). Eepin teatterin keskiössä on se, että sen avulla pyritään vetoamaan ensisijaisesti katsojan järkeen eikä tunteisiin. Eläytymisen sijaan katsoja halutaan saada ottamaan kantaa ja ajattelemaan. (Brecht 1991, 60.) Jos yleisön saa todella pohtimaan yhteiskunnallisia epäkohtia, joita esityksessä käsitellään, voidaan sitä kautta pystyä vaikuttamaan ihmisten toimintaan myös todellisessa elämässä (Pätsi 2010, 114). Melko perinteinen väärinymmärrys eepistä teatteria kohtaan on se, että sen ajatellaan vastustavan kaikkia tunteita. Järkeä ja tunnetta ei voida erottaa, mutta Brechtin mukaan juuri keskivertoteatteri tekee sen pyrkimällä haihduttamaan järjen käytännössä kokonaan. Eepin teatteri ei kiellä tunteiden syntymistä, mutta keskeistä siinä ei ole pelkän voimakkaan tunnereaktion tuottaminen. (Brecht 1991, 19, 60.)

Tieteellä ja taiteella voi olla merkittävä kosketuspinta toisiinsa. Ekologiset ja yhteiskunnalliset ongelmat vaikuttavat omalla tavallaan näistä molempiin. Yhteiskunnallisen teatterintekijät, kuten Brecht, on ymmärtänyt teatterin voiman vaikuttamisen välineenä, vaikka taiteella onkin myös vahva rooli kevyemmässä, viihteellisessä maailmassa. Ehkä juuri viihteen ja painavan asian yhdistäminen olisikin hyvä keino yhteiskunnallisen muutoksen rakentamisessa.

3. TUTKIMUSMENETELMÄ, AINEISTO JA EETTISET KYSYMYKSET

Tässä osiossa käsittelemme tutkielman tekoon valitsemani tutkimusmenetelmää eli sisällönanalyysiä. Tämän jälkeen esittelen Webropol-kyselyohjelman avulla keräämäni 29 teatterintekijän vastauksista koostuvan aineiston sekä tarkastelen tutkielmaa koskevia eettisiä kysymyksiä.

3.1 Tutkimusmenetelmä

Teatterintekijöiden luontosuhdetta ja ympäristöarvoja tarkastelevan, avovastauksia sisältävän kyselyni analyysimenetelmänä toimii laadullinen, teoriaohjaava sisällönanalyysi. Sisällönanalyysissä keskeisiä ovat aineiston aiheet, asiat ja teemat eivätkä niinkään kielelliset ratkaisut. Tavoitteena on luoda tutkittavasta ilmiöstä selkeä, sanallinen kuvaus. Aineiston tehtävänä on toimia ikään kuin kurkistusikkunana kyseiseen ilmiöön. Laadullisessa sisällönanalyysissä on tarkoituksena säilyttää aineiston antama informaatio ja tiivistää se selkeään ja helposti ymmärrettävään muotoon. (Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja.) Sisällönanalyysi antaa minulle erinomaiset keinot tarkastella kyselyaineistoani nimenomaan sisältölähtöisesti antaen tilaa vastaajien omalle äänelle. Tutkimukseni keskiössä ei siis ole vastaajien sanavalintojen, yksityiskohtaisen kielellisen sisällön tai lausumien taustaideologioiden tarkastelu kuten diskurssianalyysissä, vaan se, mitä vastaajat yksinkertaisesti vastauksissaan kertovat.

Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä aineistoa koodataan eli luokitellaan teorian ohjaamana (Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja). Tutkimusta ei siis tehdä ainoastaan aineisto- tai teorialähtöisesti, vaan molemmat ohjaavat tutkijan toimintaa. Sisällönanalyysiä on kuitenkin kritisoitu sen keskeneräisyyden vuoksi, mikä johtuu siitä, että itse aineisto saatetaan esittää tuloksenomaisesti antamatta mielekkäitä johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajarvi 2018, 117). Kandidaatintutkielmassani en pidä ”keskeneräisyyttä” ongelmana, koska tutkimusta teatterintekijöiden ympäristöarvoista ja -asenteista on tehty vielä kohtalaisen vähän. Päinvastoin pidän sisällönanalyysiä hyvänä keinona koota ja analysoida tutkimuksessani käytettävää aineistoa. Laadullisen sisällönanalyysin avulla pystyn keskittymään nimenomaan tekstiaineistoni sisältöön, eikä huomioni siirry analysoimaan kielellistä käyttöä tai sitä, yritetäänkö kielellisillä valinnoilla luoda jotain tiettyä kuvaa, mikä on mielestäni relevanttia ottaa huomioon tutkimuskysymysteni kannalta.

3.2 Aineisto

Kun halutaan tietää, mitä yksittäinen ihminen ajattelee, tuntee tai kokee, on viisainta kysyä asiaa suoraan häneltä itseltään (Tuomi & Sarajärvi 2018, 84). Tutkielmani aineistona toimiikin laadullinen kyselyaineisto, jonka olen kerännyt Webropol-kyselynä. Aineistoa ei siis ole kerätty vuorovaikutteisessa tilanteessa, vaan jokainen vastaaja on vastannut kysymyksiin omalla tahollaan. Jaoin kyselyn teatterintekijöille sähköpostin ja sosiaalisen median kanavien kautta aikavälillä 3.3.–17.3.2021. Käytössä olivat Facebook- ja WhatsApp-ryhmät. Yhteensä 12 kohtaa sisältävässä, pääasiassa avovastauksista koostuvassa kyselyssä keräsin taustatietoja, kuten iän ja sukupuolen sekä tietoja teatteritaustasta ja suhteesta luontoon ja ympäristöön. Tämän lisäksi kyselyn aiheita olivat ympäristöarvojen ja -asenteiden näkyminen eri teatteriyhteisöissä ja niiden vaikutukset yksilöihin ja toisaalta omien arvojen ja asenteiden näkyminen omassa toiminnassa. Kyselyyn vastanneet pääsivät myös pohtimaan sitä, kuinka he kokevat arvojen ja asenteiden jakamisen ja esiintuomisen teatteritaiteen avulla ja haluaisivatko he itse tehdä teatteria, jonka avulla he voisivat jakaa tietoa tai herättää ajatuksia. Kysely kokonaisuudestaan löytyy liitteestä yksi.

Perusjoukko eli teatterintekijät on hyvin laaja, minkä vuoksi päädyin ottamaan otosjoukoksi teatteritoimijat kolmesta eri teatterista. Koin, että kandidaatintutkielmaan aineiston kerääminen kolmen teatterin kautta olisi riittävä havainnollistamaan ja antamaan suuntaa teatterintekijöiden ympäristöarvoista ja -asenteista. Yksi teattereista sijaitsee Keski-Suomessa ja kaksi Pohjois-Savossa. Keskenään teattereista löytyy yhtäläisyyksiä, mutta myös eroja, kuten teatterintekijöiden ikäjakaumat sekä niiden tyylit ja tavat toimia. Keski-suomalainen teatteri on ikäkannaltaan melko nuorta ja tekee hiukan kokeilevampaa teatteria. Ensimmäinen pohjoissavolaisista teattereista on harrastajateatteri, jota voisi kuvailla perinteiseksi teatteriksi tavoiltaan ja toiminnaltaan. Toinen Pohjois-Savon teattereista taas eroaa selkeämmin kahdesta muusta teatterista siinä suhteessa, että se toimii voittoa tavoittelevan yrityksen alaisuudessa, pääasiassa kesäteatterina ja selkeämmin puoliammattilaisteatterina.

Sisäpiiriläisyys on sitä, että haastattelijalla ja haastateltavalla on jokin asia, joka yhdistää heitä, mutta samalla erottaa heidät laajasta ihmisjoukosta (Juvonen 2017). Kandidaatintutkielmassani on nähtävissä juuri tällainen sisäpiiri. Päädyin näihin kolmeen teatteriyhteisöön, koska minulla on olemassa kontakteja jokaiseen näistä teattereista. Otantaan päätyneet teatterit ovat sellaisia, joiden toiminnassa olen tai ainakin olen aiemmin ollut mukana, minkä vuoksi olen nähnyt näiden toimintaa sisältä päin. Myös kyselyyn vastanneilla on tai vähintäänkin on ollut selvä side ainakin johonkin

näistä kolmesta teattereista. Minua ja kyselyyn vastanneita yhdistää siis tietty yhteisö, jonka jäsenenä olemme olleet mukana.

Tutkimuksen keskiössä ovat yksilöiden omat kokemukset ja ajatukset. Koska ihmisten henkilökohtaiset kokemukset eivät välttämättä, ja useinkaan rajoitu vain yhden teatteriyhteisön sisäpuolelle, ei tutkimusta pystytä selväpiirteisesti sitomaan pelkästään tiettyihin teattereihin. Yksilöllisen näkökulman vuoksi en pidä osallisuuttani teatteriyhteisöihin yhtä merkittävänä asiana tutkimuksen kannalta kuin mitä se olisi silloin, jos tutkimus kohdistuisi tiukemmin juuri tietyn teatterin toimintaan. Omaa kokemustani ja olemassa olevaa tietoa ei kuitenkaan sovi vähätellä tai sivuuttaa.

Koska kandidaatintutkielma toteutettiin verrattain lyhyellä aikataululla, pidin oman aineiston kokoon saamiseksi ainoana varmana vaihtoehtona sisäpiiriläisyyden hyödyntämistä. Sisäpiiriläisen voi nimittäin olla helpompi saada tutkimukseen osallistujia kuin yhteisöstä täysin ulkopuolisen henkilön (Juvonen 2017). Uskonkin saaneeni hyvin vastauksia nimenomaan sisäpiiriläisyyden ansiosta. Kyselyyn vastasi yhteensä 29 henkilöä, joista jokainen antoi suostumuksensa käyttää vastauksia tutkielmassa. Vastanneiden määrä oli toivotunlainen, ja pidän sitä sopivana kandidaatintutkielman laajuus huomioon ottaen. Vastaajat jakautuivat teattereiden välillä melko tasaisesti: yhdeksän kuului Keski-Suomen teatterin, 11 Pohjois-Savon puoliammattilaisteatterin ja seitsemän Pohjois-Savon harrastajateatterin yhteisöihin. Kaksi vastanneista ei joko ilmoittanut teatteria tai ilmoitti toimineensa kahdessa otantajoukossa olleessa teatterissa. Tiedän, että pohjoissavolaisten teattereiden välillä teatterintekijöissä on jonkin verran liikkuvuutta, joten myös muut vastanneista ovat saattaneet toimia kummassakin otantaan valitussa teatterissa.

Vastaajajoukko koostui niin pitkäaikaisista alan ammattilaisista ja harrastajista kuin lyhyemmän aikaa teatterissa toimineista henkilöistä. Vastaajat ovat syntyneet vuosien 1950 ja 2001 välillä, ja syntymävuosien keskiarvo oli 1984. Sukupuolijakauma vastanneiden kesken ei ollut tasainen: vastanneista 18 eli noin 62 % oli miehiä ja 11 eli noin 38 % oli naisia. Muunsukupuolisia ei vastanneiden joukossa ollut yhtään. Pohjoissavolaisten puoliammattilaisteatterin vastaajista 10 oli miehiä ja ainoastaan yksi nainen, mikä oli huomattava ero muiden teattereiden tasaisen sukupuolijakauman rinnalla. Tämä voi johtua siitä, että viime vuosien aikana teatterin tuotannot ovat olleet roolituksestaan miespainotteisia. Naisrooleja, etenkin keskeisiä naisrooleja, on miesrooleihin verrattuna ollut vähän tarjolla. Vastaajista valtaosa on toiminut esiintyjinä, mutta useilla on kokemusta moninaisista tehtävistä teattereissa. Joukosta löytyy lavastajia, tehosteiden tekijöitä, muusikoita, tuottajia, puvustajia, ohjaajia, käsikirjoittajia ja niin edelleen.

3.3 Eettiset kysymykset

Kandidaatintutkielmassani tutkimusetiikasta on pyritty huolehtimaan tarkasti. Laadin vastaajille sekä tiedotteen tutkimuksesta että erillisen tietosuojailmoituksen, joihin vastaajat pääsivät tutustumaan kyselyssä olleen linkin kautta. Kyselyyn vastaaminen on ollut vapaaehtoista, ja jokaisen suostumus vastausten hyödyntämiseen kandidaatintutkielmassa on varmistettu. Kyselyyn vastattiin anonymisti, ja kaikki mahdollisesti esiintyneet henkilötiedot anonymisoidaan eli myös tulokset raportoidaan anonymisti. Pyrin laatimaan kyselyn kysymykset niin, etteivät ne suuntaisi vastaajien vastauksia pois heidän todellisista ajatuksistaan. Koska kyselyyn vastattiin anonymisti ja itsenäisesti, uskon, että vaikutukseni tutkimuksen tekijänä vastauksiin oli minimissään.

Ihmisen ei ole mahdollista tehdä laadullista tutkimusta, jonka tulokset olisivat täysin objektiivisia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 189). Myös sisäpiiriläisyys luo omat haasteensa mahdollisimman objektiivisen näkökannan ylläpitoon. Tiedostan lähtökohdat ja asemani suhteessa aineistoon sekä menetelmään, jolla teen tutkielmaani, ja ymmärrän niiden mahdollisen vaikutuksen. Ymmärrykseni avulla pystyn kuitenkin pyrkimään mahdollisimman objektiiviseen lopputulokseen.

4. ANALYYSI

Aloitin analyysini tutustumalla aineistooni ja lukemalla sitä läpi. Tämän jälkeen luokittelin vastaukset kysymyskohtaisesti eri kategorioihin, minkä avulla sain muodostettua selkeämmän kokonaiskuvan aineistostani pääpiirteittäin. Tässä vaiheessa loin vastausten perusteella myös itselleni käsitystä siitä, millaisia suhteita vastaajilla on luontoon ja ympäristöön. Pidin tätä tärkeänä, jotta voisin paremmin ymmärtää mahdollisia syy-seuraussuhteita. Tämän jälkeen aloin listata ja kategorisoida kyselyyn vastanneiden vastauksia tutkimuskysymysteni alle tarkoitukseni löytää vastaus siihen, millä tavoin ympäristöarvot ja -asenteet näkyvät teatterintekijöiden toiminnassa. Halusin myös selvittää, onko teatterintekijöillä halua tai todellisia pyrkimyksiä vaikuttaa teatteritaiteen keinoin. Luokittelin aineistosta saamani tulokset yleisimmin esiintyvien tyyppien mukaisesti.

Valtaosa vastaajista määritteli suhteensa luontoon ja ympäristöön läheiseksi, tärkeäksi tai arvostavaksi. Monet vastaajista asuivat tai olivat aiemmin asuneet maaseudulla, jossa luonto on aina läsnä, ikään kuin itsestäänselvyys. Toisilla taas suhde luontoon näkyi ennen kaikkea arvostavana, jolloin esimerkiksi luonnon itseisarvoa pidettiin merkityksellisenä asiana. Selvästi pienin osuus vastanneista

määrittä luonnon lähinnä paikkana, jossa voi harrastaa ilman sen syvempää merkitystä. Yleensä kuitenkin luontoon koettiin olevan jollain tavalla syvämpi yhteys.

Tässä tutkielmassa ympäristöarvot rinnastetaan monin paikoin ympäristön arvostukseen. 29 vastauksen laajuisen laadullisen aineiston perusteella voidaan todeta, että mitä enemmän luontoa arvosti sinänsä, sitä enemmän ympäristöarvot ja arvostus näkyivät konkreettisina toimina. Näissä tapauksissa huoli ympäristön ja ilmaston hyvinvoinnista oli ilmeinen. Kun keskeinen ajatus luonnosta ei ollut sen itseisarvo, vaan suhde luontoon ja ympäristöön oli muilla tavoin läheinen, konkreettiset toimet ympäristön ja ilmaston hyvinvoinnin edistämiseksi jäivät pieniksi. Tällöin suhde luontoon muodostui esimerkiksi siitä, että oli elänyt elämänsä maaseudulla ja viihtyi hyvin konkreettisesti luonnon helmassa. Siitä huolimatta huoli luonnon hyvinvoinnista jäi verrattain pieneksi.

4.1 Ympäristöarvojen näkyminen teatterintekijöiden toiminnassa

Teatterintekijöiden suhde luontoon ja ympäristöön on yksilöllinen, mikä omalta osaltaan vaikuttaa siihen, millaiset ovat jokaisen omat ympäristöarvot, -asenteet ja toimet, joita teatterissa toimiessa toteutetaan ja otetaan huomioon. Ympäristöarvot ja sitä kautta erilainen arvostus luontoa ja ympäristöä kohtaan näkyi tai toisaalta oli näkymättä teatterintekijöiden toiminnassa monin eri tavoin: jotkut esimerkiksi dyykkasivat ruokaa produktioiden yhteisiä ruokatilaisuuksia varten, toiset taas kertoivat siivoavansa omat jälkensä, jottei roskia jäisi luontoon.

Analyysissäni seurasin sitä, mitkä ovat teatterintekijöiden tyypillisimpiä tapoja toimia. Arvot ja asenteet suuntasivat teatterintekijöiden toimintaa jopa melko vahvasti eri suuntiin. Monille teattereillekin tyypillistä tapaa, tarpeiston kierrättämistä, toteutettiin laajasti, ja se olikin yleisin tapa, jonka avulla ympäristöarvot heijastuivat käytännön tekoihin myös yksilön toiminnassa. Aina toiminta ei jäänyt vain tarpeiston kierrättämiseen. Aineistossa oli havaittavissa ympäristön kannalta merkittäviä toimia, joissa arvostus ympäristöä kohtaan näkyi kokonaisvaltaisessa toiminnassa. Tämän lisäksi oli selvästi havaittavissa myös toimintamalleja, jotka eivät oikeastaan sisältäneet mitään konkreettisia toimia, sekä toimintaa, jossa ympäristöarvot, tarkemmin ottaen arvostus, ei näkynyt ollenkaan teatterintekijöiden toiminnassa. Seuraavaksi esittelen nämä neljä aineistosta nousutta toimintamallia tarkemmin.

4.1.1 Tarpeiston kierrättäminen tyypillisimpänä toimintamallina

Useat teatterintekijät kokivat, että heillä itsellään, samoin kuin yhteisöissä, joissa he ovat toimineet, ympäristön arvostus näkyy toiminnassa lavasteiden ja muun tarpeiston, kuten vaatteiden, uusiokäyttönä ja kierrätyksenä. Jokaiseen projektiin ei siis aina osteta kokonaan uutta tarpeistoa, vaan ensisijaisesti vanhaa pyritään hyödyntämään. Tämä voi usein olla taloudellinen valinta, mutta toimintana se on myös ympäristön kannalta kestävä. Valtaosalla vastaajista ympäristöarvot heijastuivatkin toimintaan vähintään tällä tavalla.

Kierrättäminen puvustuksessa ja lavastuksessa on ”minun” teattereissani tärkeää. Osittain tämä on kustannuskysymys, mutta mielestäni yhä enemmän myös luonnonsuojelun merkitys on korostunut. [N, P-S, syntynyt 50-luvulla.]

Luullakseni en ole ollut mukana yhdessäkään projektissa, josta olisi jäänyt kovinkaan kummoista hiilijalanjälkeä. Esimerkiksi tarpeistot ja lavastusmateriaalit ovat usein kierrätettävissä ja muutettavissa tulevien tuotantojen käyttöön, kertakäyttöistä tavaraa on mukana vähän. [M, P-S, syntynyt 80-luvulla.]

Keskimäärin teatteritoiminnassa on käytössä ainakin jonkin verran tarpeistoa. Vaikka ensisijainen syy tarpeiston kierrättämiseen ja uusiokäyttöön olisikin taloudellinen, ei se vähennä sen merkitystä ympäristön kannalta kestäväksi toimintana. On positiivista, että korjaaminen, muovaaminen ja rakentaminen ovat juurtuneita tapoja teatterintekijöiden ja teatteriyhteisöjen käytäntöihin. Vaikka nämä voivat olla mukavaa puuhastelua, ne voivat olla myös osoitus siitä, että hiukan enemmän vaivaa vaativa toiminta voi muodostua yksilöiden ja yhteisöjen normaaliksi käyttäytymismalliksi.

4.1.2 Ympäristön kannalta merkittäviä kokonaisvaltaisia toimia

Osa vastaajista suosi voimakkaasti ekologisia ja eettisiä valintoja, joita he ovat voineet toteuttaa omassa ja yhteisönsä toiminnassa. Näissä tapauksissa teot eivät jääneet ainoastaan tarpeiston uusiokäyttöön, vaan näkyivät myös muina konkreettisina tekoina, jotka olivat selvästi enemmän arvomaailmaan sidottuja. Esiin nousi esimerkiksi kokonaisvaltainen kierrättäminen, vegaanisuus sekä julkisen ja kevyen liikenteen suosiminen yksityisautoilun sijaan. Nämä teot eivät välttämättä ole olleet se edullisin tai helpoin vaihtoehto, vaan haluttu ja tarpeelliseksi koettu tapa toimia.

Valitaan ruoat ja ruokailuvälineet kestävästi, pukeudutaan kestävästi, dyykataan, keskustellaan aiheesta ja siihen liittyvistä valinnoista, pyöräillään, käytetään kimpakyytejä. [M, K-S, syntynyt 80-luvulla.]

Näkyvät silloin kun pystyn vaikuttamaan. Suosin kierrätys- ja vegaanisia hankintoja. Olen tehnyt myös kanta-aottavan mininäytelmän eläintuotannosta. [M, K-S, syntynyt 90-luvulla.]

Ympäristöarvoni näkyvät ja tuntuvat kestävinä materiaalivalintoina (puvustus ja lavastus kierrätetyistä materiaaleista), tarkkana kierrättämisenä produktion aikana ja jälkeen, julkisen liikenteen suosimisena sekä vegaaniruokailun tai dyykatun ruoan painottamisena työryhmän yhteisissä ruokailutilanteissa. [N, K-S, syntynyt 90-luvulla.]

Luonnon ja ympäristön kokonaisvaltainen arvostaminen ohjaa toimimaan elämän kaikilla osa-alueilla luontoa kunnioittaen. Näissä tapauksissa teatterintekijät pitävät luonnon arvoa sinänsä tärkeänä, minkä vuoksi kestävien valintojen toteuttamiseksi on haluttu nähdä enemmän vaivaa myös teatterin parissa. Pääasiassa arvot näkyivät käytännön toimissa, mutta joillakin ne olivat löytäneet paikkansa myös taiteellisesta sisällöstä.

4.1.3 Ei merkittäviä konkreettisia toimia

Toisinaan ympäristöarvojen koettiin näkyvän toisenlaisissa asioissa ja teoissa, jotka tosin tällöinkin limittyivät myös teattereiden toimintaan. Tässä aineistosta esiin nousseessa tavassa oli tyypillistä, että ympäristöarvojen koettiin näkyvän esimerkiksi miljöön kautta, jossa teatteria tehdään. Esiin nostettiin myös hyvin perustoimintoja, kuten omien jälkien siivoaminen ja roskien laittaminen roskiin niiden luontoon heittämisen sijaan. Tämän kuitenkin pitäisi olla jo kansalaistaito, minkä vuoksi tässä analyysissä en laske sitä miksikään erityiseksi konkreettiseksi toimeksi.

Maalaistettareissa on hyödynnetty todella pitkälle näkyvää maisemaa ja luontoa. Tekee teatterista aidomman tuntuista. Kaupungin saleissa ei pääse niin lähelle luonnon tuntua. [N, P-S, syntynyt 80-luvulla.]

[S]iivoan jälkeni ja välillä myös muiden jälkiä, sillä siisti ympäristö on kaikille mieluisampi. [N, P-S, syntynyt 2000-luvulla.]

Ne näkyvät kesäteatterissa lähinnä sen luonnon läheisyyden takia. Nykyään käytetään ainakin kesäteatterissa ahkerasti kimpakyytejä. Muuta muutosta en ole havainnut, esim. Vieläkin kierrätys pohjautuu pelkästään sekajätteeseen. [M, P-S, syntynyt 2000-luvulla.]

Nämä ovat lähestulkoon vastakohta konkreettisille, ympäristön kannalta kestäville toimille, joita teatterintekijät ja jotkin yhteisöt pyrkivät pitämään yllä omassa toiminnassaan teatterin parissa. Ennen kaikkea tämä viestii eroista siinä, kuinka luonto ja ympäristö käsitetään ja koetaan. Vaikka suhde luontoon ja ympäristöön olisi läheinen, on se huomattavasti erilainen silloin, kun ekologinen kestävyys näkyy pitkälti perustoiminnoissa teatterissa toimiessa. Toisaalta voidaan myös kyseenalaistaa, onko tällä tavalla ajattelevilla henkilöillä todellista tietoa ympäristön tilasta tai ennen kaikkea siitä, kuinka oikeasti voitaisiin muuttaa omaa toimintaa kestävämmäksi.

4.1.4 Ympäristöarvot eivät näy

Siinä missä valtaosa vastaajista koki voivansa toteuttaa ympäristöarvojaan omalla tavallaan teatterissa toimiessa, ei kaikilla tilanne ollut sama. Reilu kolmasosa vastaajista nosti esiin sen, että mitkään erityiset ympäristöarvot eivät juurikaan näy heidän toiminnassaan. Tässä tapauksessa vastaajat jakautuvat kahteen leiriin: joko ne eivät vain yksinkertaisesti näkyneet teoissa tai sitten ei ollut sopivaa paikkaa eikä mahdollisuutta tuoda niitä esiin tai toteuttaa. Kun ympäristöarvot tai arvostus ei näkynyt konkreettisissa toimissa, olivat vastaajien vastaukset lyhyen ytimekkäitä.

Eipä juuri muuten kuin puheissa. [M, P-S, syntynyt 50-luvulla.]

No, enpä usko! Ehkä siksi, että luonto on ollut aina osa elämäni! [N, P-S, syntynyt 50-luvulla.]

Sen sijaan silloin, kun aineistosta nousi selvästi esiin kokemus siitä, että yksittäisenä toimijana omia ympäristöarvoja ei ollut mahdollisuutta nostaa esiin, oli asiaa avattu enemmän. Näissä tapauksissa teatterintekijät ovat esimerkiksi olleet hyvin passiivisia tai he ovat kokeneet, ettei heitä kuunnella. Toisinaan syyt ovat olleet myös hiukan olosuhteiden sanelemaa.

Jos olisin vastuussa ohjelmistoista tai taiteellisesta suunnittelusta, niin pyrkisin sisällyttämään myös ympäristöarvoja sinne. Yksittäisen näyttelijän positiosta on ärsyttävän hankala vaikuttaa isoihin linjoihin. [M, P-S, syntynyt 90-luvulla.]

Arvot näkyvät esim. niin, että olen ehdottanut roskille eri astioita lajittelun helpottamiseksi, mutta ehdotuksiani ei ole otettu vakavasti. Se kuulemma vaikeuttaisi roskien käsittelyä (= ei viitsitä välittää). [N, P-S, syntynyt 90-luvulla.]

Teatteritoimintani on ollut hyvin passiivista, teen mitä käsketään tyylistä. En ole tuonut ympäristöarvojeni esiin, eivätkä teatterit ole tarjonneet tilaisuutta tai tapaa tuoda niitä esiin. [N, P-S, syntynyt 90-luvulla.]

Niitä on lähtökohtaisesti vaikea itse toteuttaa, sillä varsinkin kierrätyksessä on teattereilla vain sekajäte. Kulkisin myös mielelläni julkisilla tetterille, jos se vain olisi mahdollista, nimittäin julkinen liikenne perustuu lähinnä koulukyydityksiin. [M, P-S, syntynyt 2000-luvulla.]

Teatteria ei tehdä yksin, vaan mukana on useimmiten joukko tekijöitä. Jos tekijät eivät ole tasavertaisia toimijoita, vaan teattereissa vallitsee hierarkia, kuten usein tuntuu olevan, voi tavallisen toimijan olla haastavaa toteuttaa omia toimiaan arvopohjansa mukaisesti saatikka vaikuttaa yhteisön yleisiin toimintamalleihin. Jos yksinkertaisiinkin yhteisiin käytänteisiin, kuten kierrätetäänkö roskat vai ei, on haastava vaikuttaa, ei ole ihme, ettei tekijällä ole valtaa vaikuttaa myöskään koko tuotetun materiaalin sisältöön. Jos koko yhteisö ei ole valveutunut, vaaditaan yksittäiseltä toimijalta erityistä sinnikkyyttä, jos hän pyrkii muuttamaan toimintatapoja. Kokemus siitä, ettei teatteritoimijaa

kuunnella, nousee esiin erityisesti nuorten kohdalla. Tämä voi olla osittain sen seurausta, että nuoret kantavat erilaisia arvoja kuin yhteisön vanhemmat jäsenet. Toisaalta, jos yksittäisen rivitoimijan positio on jo itsessään muutoksen luomisessa haastava, ei sitä todennäköisesti helpota se, että toimija on iältään nuori. Häntä ei välttämättä oteta samalla tavalla vakavasti.

4.2 Teatterintekijöiden halut ja pyrkimykset vaikuttaa teatteritaiteen keinoin

Aineisto osoittaa teatterintekijöiden melko yksimielisen käsityksen siitä, että teatteritaide on yksi mahdollinen keino vaikuttaa ja muuttaa maailmaa. Vastaajat tiedostavat teatteritaiteen potentiaalinen keino nostaa ympäristöön liittyviä asioita esiin eri tavoin. Sen sijaan jakauma on huomattavasti laajempi siinä, haluaako tekijä itse hyödyntää ympäristötietoisuuden, arvojen ja näkökulmien jakamiseen ja niiden esiin nostamiseen teatteritaiteen luomia mahdollisuuksia.

Vastaajat jakautuivat pääasiassa kahteen luokkaan: heihin, jotka haluavat hyödyntää teatteritaidetta ympäristöön liittyvien asioiden esiin nostamisessa ja heihin, jotka eivät halua. Joukossa oli myös joitakin, joilla ei ollut vahvaa mielipidettä puolesta eikä vastaan.

4.2.1 Haluavat hyödyntää teatteritaidetta

Hieman yli puolta vastaajista teatterin luomat vaikutusmahdollisuudet tuntuivat oikeasti kiinnostavan. Näissäkin tapauksissa esimerkiksi esityksen tekemistä ei pidetty yksiselitteisenä, mikä voi johtua siitä, että aiheena ympäristö voi olla haastavampi nostaa teatteritaiteen keskiöön julistamatta ja toittamatta sitä, kuin mitä esimerkiksi ihmisarvot olisivat. Pääasiassa teatteritaide nähtiin kuitenkin positiivisena mahdollisuutena, jota vaikuttaisi olevan intoa lähteä hyödyntämään.

Olisi hienoa, jos osa joidenkin tapahtumien tuotosta voisi mennä ilmastotyön tukemiseen! Lisäksi pidän tärkeänä, että tarjottavien vegaanisuudesta on maininta tapahtumissa. Ympäristöaiheista olisi myös hienoa tehdä teatteria ylipäätään. [N, K-S, syntynyt 90-luvulla.]

[Y]mpäristöasiat valuvat väistämättä teatteriin, jos tehdään tässä ajassa olevaa teatteria. En lähtisi asiaa julistamaan, mutta ympäriikatastrofien ympärille sijoittuvat dystopiat koe aiheeksi mihin tarttuaisin mielelläni. [M, K-S, syntynyt 80-luvulla.]

Haluaisin jakaa ympäristöön liittyvää tietoa teatterin avulla, koska tieto vaikuttaa asenteisiin ja arvoihin. Mielestäni olisi ihan mielenkiintoista tehdä esimerkiksi satiirinomainen opetuskertomus

vanhemmalle/boomer-ikäpolvelle ilmastonmuutoksesta ja ympäristö-ongelmista. [N, P-S, syntynyt 90-luvulla.]

Helpoin tapa saattaisi olla juurikin sellaisten näytelmien tekeminen, jossa aihe liittyy ympäristöön ja luontoon. Jos katsomossa yksikin ihminen havahtuu ja alkaa ajatella asioita toisin, sekin on jo eteen päin. [N, P-S, syntynyt 90-luvulla.]

Teatterintekijät ovat ymmärtäneet sen, kuinka monella tavalla teatteria voidaan hyödyntää ympäristöarvojen esiin nostamisessa. Ympäristön ei tarvitse olla esityksen keskeinen teema, mutta silti katsojien ajattelumaailmaan voidaan tarjota kestäviä toimintatapoja esimerkiksi kiinnittämällä huomiota siihen, mitä väliajoilla tarjoillaan, tai laittamalla osa esitysten tuotoista ympäristön hyvinvointiin. Myös taiteellisen sisällön kannalta on ymmärretty, että yhteiskunnallisesti merkittäviä aiheita käsittelevän teatterin ei tarvitse olla kuin lapsille suunnattu opetusnäytelmä, vaan se voi olla myös kaikkea muuta.

4.2.2 Eivät halua hyödyntää teatteritaidetta

Vaikka suurin osa olikin sitä mieltä, että teatterin luomia mahdollisuuksia voitaisiin hyödyntää myös ympäristöarvojen ja asenteiden esiin tuomiseen, ei kaikilla ollut halua ryhtyä levittämään ympäristöön liittyvää sisältöä. Eivät kaikki, mutta pääasiassa he, joilla ei ollut tähän kiinnostusta, olivat hiukan vanhempaa ikäluokkaa. Keskeisimmiksi syiksi nousi esimerkiksi se, että teatteritaiteen avulla ei haluttu käsitellä liian vakavia tai poliittisia aiheita. On kuitenkin hyvä muistaa, että kaikki asiat voidaan politisoida, myös valinnat, joilla pyritään olemaan ottamatta poliittisesti kantaa.

En välttämättä halua "valistaa" teatterin kautta. Tykkään enemmän kevyemmästä meiningistä. [M, P-S, syntynyt 80-luvulla.]

No, ehkä olen jo liian vanha sellaiseen! Mieluummin annan yleisölle naurua ja huumoria elämään! [N, P-S, syntynyt 50-luvulla.]

En hirveästi. En itse koe olevani ympäristönasiantuntija tai olevani esikuva ympäristöasioille. [M, P-S, syntynyt 90-luvulla.]

En. En halua tehdä teatteria jolla on "agenda" taustalla. Teatteri teatterina, politikointiin omat kanavat. [M, P-S, syntynyt 70-luvulla.]

Nämä vastaukset osoittavat joko selvästi tiettyjä vallitsevia asenteita ilmasto- ja ympäristöasioita kohtaan tai sitä, ettei taiteen luomia moninaisia mahdollisuuksia ehkä täysin ymmärretä. Tärkeän sanoman tai toimintatapojen tuominen taiteen keinoin ilmi, joko suoraan tai niin sanotusti

piiloviestein, ei sulje pois esimerkiksi huumoria. Aiheesta voi tehdä painavan sanoman sisältöä, mutta taiteella pystytään vaikuttamaan ihmisiin muillakin tavoilla kuin valistamalla.

4.3 Yhteisön merkitys ympäristöarvojen muodostumisessa

Aineisto osoittaa, että etenkin ympäristön kannalta positiivisten toimintamallien oppimisessa teatteriyhteisöllä voi olla suuri merkitys. Niissä yhteisöissä, joissa toiminnan taustalla oli tietyt eettiset ja ekologiset arvot, olivat toimijat voineet oppia yhteisöiltä paljon. Toisaalta, jos teatterintekijä ei ollut toiminut erityisen valveutuneessa yhteisössä, ei teatterissa toimiminen ollut vaikuttanut omiin arvoihin tai asenteisiin.

Teatteriyhteisöt ylipäättään ovat voimistaneet ja helpottaneet omaa ympäristöystävällisesti toimimista: toisilta oppii ja saa tukea uusien tapojen opetteluun ja vanhojen muokkaamiseen. Koen vahvasti, että nimenomaan teatteriyhteisöjen avulla olen oppinut toimimaan aina vain paremmin omien arvojeni mukaisesti, mikä lisää tyytyväisyyttä omaan elämään. [N, K-S, syntynyt 90-luvulla.]

Ennen [xx-teatteria] en juurikaan ollut syönyt saati valmistanut vegaanista ruokaa. [Xx-teatteri] on saanut pohtimaan harrasteyhteisöjen päätösten merkitystä. Olen oppinut arvostamaan entistä enemmän läpinäkyvää ja kehitysehdotuksia vastaanottavaa teatteritoimintaa. [N, K-S, syntynyt 90-luvulla.]

Teatteriyhteisöillä on ollut suuri merkitys arvomaailmani muovautumisessa. Näissä yhteisöissä olen tavannut ihmisiä, jotka ovat haastaneet omaa luontokäsitystäni ja heillä on suuri rooli siinä, että aloin arvostaa ympäristöä aivan uudella tavalla. Olemme käyneet monia keskusteluja ja heiltä olen saanut apua esimerkiksi kierrättämiseen, vaatteiden korjaamiseen ja kasvipainotteisen ruokavalion noudattamiseen liittyvissä asioissa. [N, K-S, syntynyt 90-luvulla.]

[Xx-teatteri] on poikkeuksellinen, kun arvot on otettu mukaan sääntöihin ja eaim. vegaanisuus on sääntö eikä poikkeus. Joukoissa toki enemmän vegaaneja mikä vaikuttaa... [M, K-S, syntynyt 80-luvulla.]

Vastaukset osoittavat nimenomaan yhteisön merkityksen yksilön toimintaan, arvoihin ja valintoihin. Yhteisöt, joissa jokaista kuunnellaan ja annetaan tilaa uusille ajatuksille ja käytänteille, osoittavat arvostusta yksilöitä kohtaan yhteisön tasavertaisina jäseninä, mutta ovat myös helpommin alttiimpia muuttumaan ja kehittymään. Kun teatteri eli toisin sanoen hierarkian korkeimmalla tasolla olevat henkilöt tekevät teatterille yhtenäisen linjauksen siitä, kuinka teatteri toimii, voidaan myös sillä vaikuttaa jäsenistön käytänteisiin. Teatteri voi siis vaikuttaa suoraan omiin jäseniinsä. Tuottipa teatteri taiteelliselta sisällöltään ympäristöön liittyvää materiaalia tai ei, voi se yleisellä imagollaan ja hyvin yksinkertaisilla asioilla, kuten kokonaisvaltaisesta kierrätyksestä huolehtimalla ja vegaanisilla

tarjottavilla, muovata myös katsojien asenteita, ajatuksia ja toimintaa ympäristön kannalta kestävämpään suuntaan.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Ympäristön huomioiminen omassa teatteritoiminnassa vaihtelee paljon omien arvojen ja ympäristöä kohtaan olevien asenteiden mukaan. Monipuolisemmat, ympäristön kannalta kestävämmät teot osoittavat ymmärryksen ja suuremman huolen käynnissä olevaa ympäristökatastrofia kohtaan. Sen sijaan ympäristön kannalta positiivisten toimien määrä ei ole suoraan verrannollinen siihen, kuinka läheiseksi ihminen tuntee suhteensa luontoon. Läheinen suhde ei siis automaattisesti ohjaa ympäristön kannalta kestäviin toimiin.

Analyysi antaa ymmärtää että, päätös siitä, kuinka teatterissa toimii tai kuinka teatterin keinoja pyrkii hyödyntämään vaikuttamisen välineenä, ei ole ainoastaan yksilön päätettävissä. Vaikka teatterintekijöiden asenteet ympäristöä kohtaan heijastelevat osittain heidän toiminnastaan, on joukossa myös heitä, jotka kokevat, ettei heillä ole ollut mahdollisuutta toimia teatterissa omien arvojensa ja halujensa mukaisesti. Tutkielma osoittaaakin, miten suuri merkitys teatteriyhteisöillä on eri arvojen näkyemisessä tai näkymättömyydessä itse toiminnassa. Teatterit ovat hierakkisia kokonaisuuksia, joissa yksittäisellä rivitoimijalla ei välttämättä ole paljoakaan vaikutusvaltaa. Toisaalta, jotta teatteri olisi teatteri, vaaditaan jonkinlainen yhteisö. Jotta teatteritoimijoiden tai teattereiden toiminta olisi ympäristön huomioon ottavampaa, vaaditaan joko koko yhteisöltä tai ainakin hierarkiassa korkeimmassa asemassa olevilta todellista halua toteuttaa ympäristön kannalta kestävää toimintaa. Esimerkiksi he, jotka ovat olleet osana yhteisöjä, joiden arvopohja itsessään on ekologinen ja eettinen, ovat voineet toteuttaa omia arvojaan helposti. Toisaalta yhteisöjen kautta on voinut myös itse oppia jotain uutta.

Tulokset osoittavat, että ympäristöön liittyvissä asenteissa on huomattavissa myös hiukan eroa nuorten ja vanhempien ihmisten välillä. Keskimäärin nuoremmat ovat valveutuneempia tai ainakin kiinnostuneempia ottamaan teatterissa toimiessaan ympäristön huomioon. Heidän vastauksensa ilmentävät ymmärrystä siitä, että käynnissä on ympäristökatastrofi ja tilanne vaatii konkreettisia toimia. Keskimäärin vanhemmalle sukupolvelle luonnolla voi myös olla suuri merkitys, mutta se koskettaa ensisijaisesti itseä yksilönä eikä niinkään globaalia ympäristökatastrofia. Kun ympäristöongelmia ei pidetä merkittävänä asiana, ei myöskään toiminta muutu ympäristön kannalta positiivisemmaksi. Naisten ja miesten välillä suurin ero on nähtävissä siinä, että miehet ovat

keskimäärin skeptisempiä kuin naiset sen suhteen, haluavatko ja ylipäättään kannattavatko he ympäristöaiheisen materiaalin tuomista teatteriin. Muutoin sukupuolten välillä ei tässä aineistossa ollut havaittavissa merkittävää eroa.

Myös tässä kyselyssä nousi esiin ajattelumalli, jonka olen kuullut aiemminkin: Pohjoisessa suhdetta luontoon pidetään läheisenä ja kunnioittavana. Mitä etelämmäksi mennään, sitä etäämmäksi ja vähemmän arvostavaksi suhteen luontoon kuvitellaan muuttuvan. Kun väitettä tarkastellaan tämän analyysin valossa, ei asia pidä paikkaansa. Keskimäärin Keski-Suomessa tehdään merkittävämpiä ekologisia ja eettisiä valintoja arkisessa teatteritoiminnassa ja ollaan kiinnostuneempia tuottamaan myös yhteiskunnallista, ympäristöön liittyvää taiteellista sisältöä. Pohjoisemmassa kiinnostus ympäristöä koskevaa taiteellista materiaalia kohtaan on maltillisempi ja joukossa ilmeni myös suoria vastauksia, ettei aihe kiinnosta. Toisaalta on myös mahdollista, että tässä ajattelumallissa etelällä tarkoitetaan nimenomaan pääkaupunkiseutua eikä niinkään tasaista muutosta luonnonläheisyydessä liikkeessä pohjoisesta etelään. Vaihtoehtoisesti argumentti voi heijastella lähinnä kaupungin ja maaseudun välistä eroa, eli mitä suurempi kaupunki, sitä etäisempiä sen asukkaat ovat luonnosta. Keski-Suomen teatteri sijaitsee verrokiteattereita suuremmassa kaupungissa, jolloin analyysi ei myöskään tue suoranaisesti tätä ajatusta. Olipa pohjoisen ja etelän vastakkainasettelun taustalla mikä ajatus tahansa, osoittaa analyysi kuitenkin sen, ettei ole olemassa vain yhtä oikeaa tapaa olla läheinen suhde luontoon.

Koska aineistoni oli teatterintekijöiden määrään nähden melko pieni, ovat tulokset vain suuntaa antavia. Jos esimerkiksi Keski-Suomen teatteri olisi ollut tyyliltään ja ikärakenteeltaan vastaavanlaisempi kuin Pohjois-Savon teatterit, olisi tulos todennäköisesti ollut toisenlainen. Tämä analyysi kuitenkin osoittaa sen, että huoli, arvostus tai läheisyys luontoa kohtaan eivät välttämättä riipu siitä, missä asuu ja elää. Kokonaisuudessaan teatterintekijät ymmärtävät taiteen luomat mahdollisuudet ja osittain myös teattereiden vastuun toimia. Nuoret ovat keskimäärin vanhempia halukkaampia toimimaan ja hyödyntämään taiteen keinoja muuttaakseen maailmaa, mikä vahvistaa vallitsevaa käsitystä siitä, että nuoret ovat valveutuneempia ja huolestuneempia ympäristön tilasta.

Tulokset vastaavat pääasiassa ennakko-oletuksiani. Jos teatteritoimijat ja teatteriyhteisöt haluaisivat kantaa oman kortensa kekoon ympäristön hyvinvoinnin eteen, vaadittaisiin joko voimaa ja sinnikkyyttä rivijäseniltä tai valveutumista teattereiden hierarkioiden huipulla. Vaikka teatterintekijöiden tai yhteisöjen pääasiallinen tehtävä ei olisikaan varsinaisesti vaikuttaa tai muuttaa maailmaa, olisi myös näissä yhteisöissä hyvä huomioida se, että taiteen tuottajina, huomion keskipisteenä ollessaan, he välittävät kaikella toiminnallaan viestiä omista arvoistaan ja asenteistaan ja sitä kautta voivat vaikuttaa yleisiin asenteisiin tiedostamatta sitä edes itse.

Ilmasto- ja ympäristöasiat näyttelevät aikakaudellamme keskeistä roolia, eikä niiden olemassaololta ja vaikutuksilta voi yksinkertaisesti välttyä. Taiteella on merkittävästi valtaa, pyrkipä sen avulla sitten muuttamaan maailmaa tai ei. Taidetta ei tarvitse valjastaa aktivismiin ja maksimaaliseen maailman muuttamiseen, mutta on kuitenkin hyvä tiedostaa, että niin teatteritaiteen kuin koko taidekentän avulla voidaan olla mukana omalta osaltaan auttamassa ekososiaalisen politiikan toteutumisessa ja näin edistää yhteistä työtä paremman maailman puolesta.

LÄHTEET

- Ahvenainen, M. (2019). Tiede, tutkimus ja tulevaisuudet. Turun yliopisto. Turun kauppakorkeakoulu.
- Balme, C. & Koski, P. (2015). Johdatus teatteriin. Helsinki: Like.
- Bardy, M. (2011). Kestävä kehitys ja viisi teesiä yhteiskunnallisesta murroksesta. *Futura*, 30(1), 37–45.
- Blake, J. (1999). Overcoming the ‘value-action gap’ in environmental policy: Tensions between national policy and local experience. *Local Environment*, 4(3), 257–278.
<https://doi.org/10.1080/13549839908725599>
- Brecht, B., Kolehmainen, A., Paalanen, R. & Valle, O. (1991). Kirjoituksia teatterista. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Euroopan komissio (2019). Erityiseurobarometri.
[file:///C:/Users/K%C3%A4ytt%C3%A4j%C3%A4/Downloads/TIIVISTELM%C3%84%20Suomi%20Ilmastonmuutos%20ebs%20490%20\(1\)%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/K%C3%A4ytt%C3%A4j%C3%A4/Downloads/TIIVISTELM%C3%84%20Suomi%20Ilmastonmuutos%20ebs%20490%20(1)%20(2).pdf) [Viitattu 11.2.2021]
- Heikkinen, H. (2013). Oppimista draaman keinoin. Teoksessa A. Kauppinen (toim.). *Oppimistilanteita ja vuorovaikutusta*. Helsinki: SKS, 177–190.
- Hildén, J. (2018). Maapallon kuudes sukupuutto. *Tieteessä tapahtuu*, 36(4), 38–42.
<https://journal.fi/tt/article/view/71094/32777>
- Hirvilammi, T. (2018). Ekososiaalista politiikkaa ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. *Yhteiskuntapolitiikka*, 83(1), 103–104. URN:NBN:fi-fe2018060825586
- Honkala, N. (2018). Näkökulmia taiteen ja kulttuurin vaikutuksista ympäristöön. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. <https://kulttuurijataide.fi/wp-content/uploads/2019/01/Taiteen-ja-kulttuurin-vaikutukset-ymp%C3%A4rist%C3%B6%C3%B6n-tietokortti-09122018.pdf> [Viitattu 23.3.2021]
- Hukkinen, J. (2018). Viheliäisten ongelmien aika. *Politiikasta.fi*. <https://politiikasta.fi/viheliaisten-ongelmien-aika/> [Viitattu 19.4.2021]
- IPCC. (2018). Global Warming of 1.5 °C. <https://www.ipcc.ch/sr15/> [Viitattu 15.3.2021]

- Jolkkonen, A. (2014). Systemiset innovaatiot elintarvikealalla: Osa 3, Kuluttajien luottamus vastuullisuusmerkkeihin. Turun ammattikorkeakoulu.
- Jouhki, E. (2020). Kapinalliset koululaiset. Yhteiskunnallisen koululaisliikkeen juurilla. *Kasvatus & aika*, 14(4), 39–45. <https://doi.org/10.33350/ka.98305>
- Juvonen, T. (2017). Sisäpiirihaastattelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P., Ruusuvuori, J. & Aho, A.L. (toim.). Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 398–410.
- Laiho, H. (2009/2014). Taiteen etiikka. *filosofia.fi*. <https://filosofia.fi/fi/ensyklopedia/taiteen-etiikka#Taiteilijan%20vastuu%20ja%20taiteen%20p%C3%A4%C3%A4m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4> [Viitattu 17.4.2021]
- Laitinen, A. (2013). Mihin kysymyksiin oikeudenmukaisuusteorioiden vastaavat? Teoksessa Hurtig, J., Nikupeteri, A. & Romakkaniemi, M. (toim.). Tutkiva sosiaalityö: oikeudenmukaisuus sosiaalityössä. Helsinki: Sosiaalialan korkeastikoulutettujen ammattijärjestö Talentia, 5–10.
- Maailman Luonnon Säätö – World Wide Fund For Nature. Ylikulutus. <https://wwf.fi/uhat/ylikulutus/> [Viitattu 28.3.2021]
- Mäki, T. (2017). Taiteen tehtävä, Esseitä. Helsinki: Into kustannus Oy.
- Mäki, T. (2020). Miten tanssia ilmastonmuutosta vastaan? Tanssin tiedotuskeskus. <https://www.danceinfo.fi/artikkelit/teemu-maki-miten-tanssia-ilmastonmuutosta-vastaan/> [25.3.2021]
- Pätsi, M. (2010). Näyttelijän tekniikoita. Helsinki: Avain.
- Rittel, H. & Webber, M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sci*, 4, 155–169. <https://doi.org/10.1007/BF01405730>
- Siipi, H. (2007). Monipuolisia otoksia taiteen etiikasta. *Tieteessä tapahtuu*, 25(5), 69–72. <https://journal.fi/tt/article/view/269>
- Soini, K. (2012). Kestävä kehitys ja kulttuuri. Teoksessa Laine, M. & Toivanen, P. (toim.). Kestävä kasvatus -kulttuuria etsimässä. Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seura. Helsinki: Erweko Oy, 12–25.
- Suomen harrastajateatteriliitto. <https://shtl.fi/> [Viitattu 15.4.2021]
- Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. (2018). Keski-vertosuomalaisen hiilijalanjälki. <https://www.sitra.fi/artikkelit/keski-vertosuomalaisen-hiilijalanjalki/> [Viitattu 20.2.2021]

- Suomen virallinen tilasto (SVT). Vapaa-ajan osallistuminen [verkkajulkaisu].
Kulttuuriosallistumisen Muutokset 2017, 1. Kulttuuritilaisuuksissa käyminen hyvin yleistä.
Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/vpa/2017/01/vpa_2017_01_2018-11-21_kat_001_fi.html [viitattu 15.4.2021]
- Suoranta, J. & Ryyänen, S. (2014). Taisteleva tutkimus. Helsinki: Into kustannus Oy.
- Tinfo - Teatterin tiedotuskeskus ry. (2015). 2014 Harrastajateatteritilastot.
<https://www.tinfo.fi/documents/harrastajatilastot2014.pdf> [Viitattu 15.4.2021]
- Tinfo - Teatterin tiedotuskeskus ry. (2019). 2018 Teatteritilastot Finnish Theatre Statistics.
Helsinki: Painotalo Trinket. https://www.tinfo.fi/documents/teatteritilastot_2018_web.pdf [Viitattu 16.4.2021]
- Tinfo - Teatterin tiedotuskeskus ry. (2015). TINFO News – Sustainability, Resilience and Performance Utopias. https://www.tinfo.fi/documents/tinfo-news-2015_sustainability_web-parempi.pdf [Viitattu 25.3.2021]
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos.
Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Venkula, J. (2011). Taiteen välttämättömyydestä. (2. p.). Helsinki: Books on Demand.
- Vuori, J. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Vuori, J. (toim.). Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/> [Viitattu 10.2.2021]

LIITTEET

Liite 1. Kandidaatintutkielman tutkimustiedote ja kyselyn kysymykset

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

YHTEISKUNTATIETEIDEN
JA FILOSOFIAN LAITOS

25.2.2021

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Tutkimuksen nimi ja rekisterinpitäjä

Kandidaatin tutkielma – Teatterintekijöiden ympäristöarvot ja -asenteet – Milja Mehtonen

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Sinua pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan teatteritoimijoiden ympäristöarvoja ja -asenteita sekä suhdetta luontoon. Sinua pyydetään mukaan tutkimukseen, koska toimit tai olet toiminut teatterissa, joka on valikoitunut aineistonkeruun kohteeksi. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja siihen osallistumista. Erillisessä tietosuojailmoituksessa on kerrottu henkilötietojen käsittelystä.

Tietoa kerätään yhteensä kolmen eri teatterin kautta ja mukaan pyydetään näissä teattereissa toimivia ja mukana olevia henkilöitä.

Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen tai keskeyttää osallistumisen, milloin tahansa.

Tutkimuksen kulku

Tässä tutkielmassa tutkitaan teatterintekijöiden ympäristöarvoja ja -asenteita sekä sitä, millä tavalla ne näkyvät teatterissa toimiessa. Tutkimus tehdään vuoden 2021 aikana. Kyselyyn vastataan yhden (1) kerran ja vastaaminen kestää noin 15–30 minuuttia.

Tutkimuksen kustannukset

Tutkimus on opinnäytetyö eikä tutkimukseen osallistumisesta makseta palkkiota.

Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Tutkimuksesta valmistuu opinnäytetyö, johon voi tutustua Jyväskylän yliopiston kirjaston kautta.

Lisätietojen antajan yhteystiedot

Milja Mehtonen

044 3131198

milja.l.h.mehtonen@student.jyu.fi

TEATTERINTEKIJÖIDEN YMPÄRISTÖARVOT JA -ASENTEET

Tiedote tutkittavalle

Tämän kyselyn avulla kerään aineistoa kandidaatintutkielmaani varten. Tarkoitukseni on tutkia teatterintekijöiden ympäristöarvoja ja asenteita. Tutkimus toteutetaan vuoden 2021 aikana, tarkemmin ottaen kuluvana keväänä. Tietosuojarekisteriä pitää yllä kandidaatin tutkielman tekijä Milja Mehtonen.

Alla olevasta linkistä pääset tutustumaan tutkimuksen tiedotteeseen kokonaisuudestaan. Pyytäisin sinua, teatterintekijä, vastaamaan seuraaviin kysymyksiin rehellisesti. Myös anonymiteetistäsi huolehditaan tarkasti. Seuraavasta linkistä pääset tutustumaan tietosuojailmoitukseen.

Vastatessasi kysymyksiin olisi hyvä ottaa huomioon kaikki teatterin tekemiseen liittyvä toiminta kuten: esitysten sisältö, puvustus, lavastus, maskeeraus, ohjaus, markkinointi ja väliaika toiminta kuten esimerkiksi kierrätetäänkö jätteet, sekä muu toiminta ja valinnat.

1. Annan suostumukseni käyttää vastauksiani tutkimuksessa. *
2. Sukupuoli
3. Syntymävuosi
4. Maakunta sekä teatteri, jonka viestintäkanavia pitkin sait tiedon kyselystä.
5. Kerro lyhyesti teatteritaustastasi ja nykyisestä suhteestasi teatteriin? Esim. kuinka kauan olet tehnyt teatteria, kuinka useissa eri teattereissa, missä päin Suomea, mitä teet teatterissa (esiinnyt, puvustat, jne.) yms.
6. Kuvaile suhdettasi luontoon ja ympäristöön? Esim. luontoon liittyvät harrastukset tai työ, kerro mitä luonto merkitsee sinulle. (tuo esiin, millaisesta ympäristöstä on kyse, esim. kaupunkiluonto tai muu luonto)
7. Näkyvätkö ympäristöarvot tai -asenteet yhteisöissä, joissa olet tehnyt teatteria? Miten? Oletko havainnut asian suhteen eroja ajan myötä/eri yhteisöjen välillä?
8. Koetko, että teatteriyhteisöt ja/tai teatterissa toimiminen ovat vaikuttaneet jollain tavalla sinun ympäristöarvoihisi tai -asenteisiin? Miten?
9. Näkyvätkö sinun ympäristöarvosasi omassa teatteritoiminnassasi? Miksi, miksi eivät? Miten?
10. Koetko ympäristöarvojen ja -asioiden jakamisen tärkeäksi teatteritaiteen avulla? Miksi?
11. Haluaisitko jakaa ympäristöön liittyvää tietoa/arvoja/asenteita teatterin avulla? Miksi? Miten?
12. Vapaa sana. Tässä voit kertoa, jos sinulla on aiheeseen liittyen muuta lisättävää.